

Михайлова І.М., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Стратегічний курс розвитку України спрямований на інтеграцію до Європейського Союзу, зближення із сучасною європейською системою права, що сприятиме координації і взаємодії між Україною та Європейським Союзом у галузі юстиції, забезпеченню прав дитини, запобіганню злочинності осіб, які не досягли повноліття. Адже злочинність неповнолітніх в Україні навіть попри її незначну позитивну динаміку, що спостерігається за останні десять років, залишається серйозною соціальною проблемою.

Аналіз законодавства, що регулює запобігання злочинам неповнолітніх, статистичних даних, правозастосовної практики, наукових досліджень у цій сфері дає підстави стверджувати, що на сьогодні вирішення вказаних проблем потребує відмови від виключно каральної реакції на злочини неповнолітніх, яка не може належним чином забезпечити як права осіб, що їх вчинили, так і потерпілих, а також розробки на цій підставі пропозицій по модернізації й оптимізації системи запобігання злочинам цієї категорії осіб [1; 2, с. 14-16; 3, с. 86-90; 4; 5].

Кризові явища у соціальній та економічній сферах держави викликають необхідність запровадження ювенальної юстиції, яка являтиме собою спеціалізовану систему органів та служб, що забезпечуватимуть захист прав, свобод та законних інтересів дітей, які характеризуються девіантною поведінкою, а також тих, які вчинили правопорушення та злочини.

Теоретичний аналіз науково-юридичної літератури як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, кримінального, кримінального процесуального, цивільного, сімейного законодавства та практики його застосування дозволяє дійти наступних узагальнень щодо тенденцій створення ювенальної юстиції в Україні.

Систему ювенальної юстиції в Україні мають становити: ювенальний суд як базовий орган у системі ювенальної юстиції; прокурори у справах неповнолітніх; адвокати у справах неповнолітніх; працівники кримінальної міліції у справах дітей МВС України; слідчі, які здійснюють провадження у справах неповнолітніх; соціальні працівники; служба пробації у складі кримінально-виконавчої інспекції Державної пенітенціарної служби України; органи та установи для дітей Державної пенітенціарної служби України; координатори та ведучі програм з відновного правосуддя; психологи й фахівці-медики, які працюють з неповнолітніми правопорушниками; вчителі, вихователі, соціальні педагоги, які працюють з дітьми та дітьми-правопорушниками.

У підсистемі спеціалізованих ювенальних судів слід утворити місцеві та міжрайонні ювенальні суди з розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних справ щодо захисту прав і свобод дітей, їх законних інтересів. Необхідно поступово переходити до створення спеціалізованих ювенальних місцевих судів, а в судах вищого рівня (апеляційних та касаційних) - створювати спеціальні колегії по юрисдикціям із розгляду таких категорій справ.

Судові рішення у кримінальних справах щодо неповнолітніх в апеляційному та касаційному порядку мають переглядати спеціалізовані склади суддів, визначених,

відповідно, головами апеляційних та касаційного судів. У зв'язку з цим, до частини другої статті 18 Закону України від 12 лютого 2015 року № 192-УШ «Про судоустрій і статус суддів», який набирає чинності 28 березня 2015 року, необхідно внести зміни, доповнивши її словами «У системі судів загальної юрисдикції може бути утворено спеціалізовані суди окремих судових юрисдикцій».

Концепцією розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, схваленою Указом Президента України від 24 травня 2011 р. № 597/2011 до основних заходів з розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, зокрема, належить удосконалення превентивної та профілактичної роботи шляхом визначення механізмів взаємодії державних органів у сфері кримінальної юстиції [6].

Ефективно, якісно та оперативно запобігати злочинним діянням дітей можливо через упровадження в діяльність правоохоронних органів та судів принципів взаємодії, системності й комплексності. Взаємодія правоохоронних органів та судів між собою та із службами у справах дітей і спеціальними установами для дітей завжди відігравала важливу роль у запобіганні злочинам неповнолітніх. У разі об'єднання зусиль правоохоронних органів та судів підвищується результативність, ефективність та дієвість запобіжної діяльності в боротьбі зі злочинністю неповнолітніх [7; 8, с. 111-122].

Крім цього, на нашу думку, необхідність взаємних дій виступає як об'єктивна умова забезпечення цілісності системи при внутрішній та міжсистемній взаємодії, що сприятиме усуненню причин та умов вчинення злочинів неповнолітніми, налагодженню дієвого обміну інформацією, здійсненню профілактики правопорушень та злочинів серед неповнолітніх.

Найбільш загальним видом взаємодії правоохоронних органів у реалізації завдань ювенальної юстиції щодо запобігання злочинам неповнолітніх має бути координація діяльності правоохоронних органів. Цей вид спрямовано на узгодження у вирішенні загальних питань запобігання злочинності неповнолітніх, у тому числі розроблення стратегії,

тактики і практичних рекомендацій із запобігання злочинності неповнолітніх. Форми взаємодії мають переважно організаційний характер (міжвідомчі оперативні наради, обмін інформацією, розроблення спільних доповідей про стан злочинності неповнолітніх, основні напрями та результати боротьби з нею тощо).

Список використаних джерел

1. Амджадін Л. Суспільні практики та законодавство у сфері правопорушень неповнолітніх / Л. Амджадін, О. Гончарук. - К. : К.І.С., 2010. - 184 с.

2. Крестовська Н. М. Інститут кримінальної відповідальності неповнолітніх як правова передумова створення ювенальної юстиції в пострадянських країнах / Н. М. Крестовська // Південноукраїнський правничий часопис. - 2006. - № 2. - С. 14-16.

3. Ліхолетова Ю. А. Ювенальна юстиція як суб'єкт запобігання рецидивної злочинності молоді / Ю. А. Ліхолетова // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 5. - С. 86-90.

4. Зеленський С. М. Перспективи створення системи ювенальної юстиції в подоланні проблемних питань у провадженнях по кримінальних справах дітей / С. М. Зеленський, Н. О. Чередніченко // Південноукраїнський правничий часопис. - Одеса, 2008. - № 4. - С. 19-21.

5. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. : Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання окремих видів злочинів / Закалюк А. П. - К. : Ін Юре, 2007. - 712 с.

6. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, затв. Указом Президента України від 24 трав. 2011 р. № 597/2011 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

7. Користін О. Є. Економічна безпека : навч. посіб. / [Користін О. Є., Барановський О. І., Герасименко Л. В]. - К. : КНТ, 2009. - 400 с.

8. Моніторинговий кримінологічний аналіз злочинності в Україні (2009-2013 роки) : моногр. / [Є. М. Блажівський, І. М. Козьяков, О. О. Книженко та ін.]. - К. : Нац. акад. прокуратури України, 2014. - С. 111-112.